

Orde van dienst en preek

Ichthuskerk, 8 januari 2017

ds. Jaap van den Akker

Matteüs 2, 1-23

Komen

- orgelspel
- lied vóór de dienst "Voor kleine mensen" (NLB 72a)
- welkom
- aanvangslied "God lof! Nu is gekomen" (NLB 438: 1 en 2)
- moment van stilte
- begroeting en bemoediging
- psalm van de zondag Psalm 72: 1 en 6
- kyriëgebed
- glorialied "Hoe helder staat de morgenster" (NLB 518: 1 en 5)

Woord

- moment met de kinderen: *Gebed, driekoningenquiz, lied*
- kinderlied "De wijzen" (NLB 520: 1, 2, 3 6 en 7)
- lezing Matteüs 2: 1-12
- lied "Uit uw hemel zonder grenzen" (NLB 527: 1, 2 en 3)
- lezing Matteüs 2: 13-23
- lied "Uit uw hemel zonder grenzen" (NLB 527: 4 en 5)
- uitleg en verkondiging
- muzikaal intermezzo

Antwoord

- lied "Omdat hij niet ver wou zijn" (NLB 528: 1, 2 en 5)
- gebeden dankgebed, voorbeden, stil gebed, Onze Vader
- mededelingen
- gaven

Gaan

- slotlied "Komt ons in diepe nacht ter ore" (NLB 489: 1 en 2)
- zegen

De schreeuw

Het plaatje is duidelijk.

Een stal, met stro en een os en een ezel. Maria uitgeput in het gras. Een voederbak, vroeger kribbe genoemd met een pasgeboren, klein kwetsbaar baby'tje erin en Jozef er ergens bij. Onhandig. Een kerstverse vader die geen idee heeft wat hij moet doen.

Het is een romantisch tafereel. Maar het beschrijft de kern van het kerstevangelie: Klein en kwetsbaar, in het menselijk gezin, komt God tot ons. Met kerst vieren we dat Jezus klein en kwetsbaar wordt geboren uit een ongehuwde moeder, bij een vader die van niets weet, met herders, de zwervers uit de oudheid op kraamvisite.

Dat is het kerstverhaal van Lucas.

Maar wat horen we vandaag? Een heel ander kerstverhaal. Geschreven rond deze zin: "Uit Egypte heb ik mijn zoon geroepen."

Uit Egypte nog wel. Is dat niet het land dat symbool staat voor alles wat God juist niet wil? Voor de tegenmacht van God? De naam alleen Egypte, *Mytsraim* in het Hebreeuws, dat betekent *Angstland*.

Het land waar het niet ruim en vrij is, maar eng en waar je in de slavernij moet werken, als je niet uitkijkt.

Klein en kwetsbaar is Jezus nog steeds, maar dit is Matteüs' manier om het Kerstevangelie te brengen.

Matteüs begint in het Oude Testament. Hij laat zien dat Jezus dezelfde weg gaat als het volk van Israël. "Uit Egypte heb ik mijn zoon geroepen." Matteüs heeft de zin niet zelf verzonnen. Het is een citaat uit Hosea (11: 1). Het vertelt in een zin het hele verhaal van de uittocht uit Egypte. Israël is de eerste geboren zoon van God en die zoon is door God in de vrijheid gezet. Geroepen uit de verdrukking, uit de slavernij van Egypte. Als een nieuwe schepping werd Israël geroepen uit het duister en de benauwdheid en werd het in het licht gezet, in de vrijheid en gebracht naar een nieuw paradijs, een land vloeiende van melk en honing.

In een prachtige beweging verbindt Matteüs in het kerstverhaal zo de uittocht uit Egypte, met de geboorte van deze nieuwe Zoon van God: Jezus van Nazareth.

En het plaatje klopt helemaal. Lees maar mee: Herodes wordt neergezet als een brute farao. Zijn hart is verhard. Hij is onvermurwbaar. Hij koerst net als de farao geheel op zijn eigen vizier: macht! En macht moet je laten gelden. Tegenslagen, of onverwachte berichten die je niet welgezend zijn, daar moet je keihard op reageren. Elke aarzeling, elke blijk van mededogen is een teken van zwakte en daar zal je tegenstander meteen gebruik van maken.

Herodes is door die vermaledijde magiërs misleid. Ze hebben hem voor de gek gehouden. Dat moet je niet doen met een koning van het kaliber van Herodes. *Rücksichtsloos* laat hij zijn macht gelden. Dat de wijzen allang weg zijn en geen weet hebben van zijn meedogenloze actie, dat maakt niet uit, er moet een vergelding plaatsvinden voor de schaamteloze minachting van de wijzen, hoe dan ook, want zijn eer is gekrenkt.

En wat doet Herodes? Inderdaad: hij doet precies hetzelfde als de farao deed, toen hij vond dat de zonen van Israël te talrijk en te sterk werden. Hij doet precies hetzelfde als de farao toen hij zich bedreigd voelde. De bedreiging met een ruime marge uitroeien. De farao gooide alle pasgeboren jongetjes in de Nijl. Herodes zet zijn soldaten aan het werk en laat alle jongetjes van twee jaar en jonger in de wijde omgeving rond Bethlehem bruut afslachten.

Op een magistrale manier zet Matteüs met dit verhaal Jezus in het middelpunt van het joodse volk. Hij is een zoon van Abraham, zo schrijft hij al in de eerste zin van zijn evangelie. "Overzicht van de afstamming van Jezus Christus, zoon van David, zoon van Abraham" zo heet stamboom waar hij zijn verhaal mee begint. Vervolgens vertelt hij hoe de volken op kraamvisite komen bij Jezus, door de wijzen uit het Oosten als de weggestuurde zonen van Abraham met hun geschenken terug te laten keren uit het Oosten.¹ En nu, nu gaan we van het verhaal van Abraham en het boek Genesis door naar het boek Exodus, de grote vertelling over Egypte.

Vanaf het verhaal van vandaag wordt Jezus geschilderd als de nieuwe Mozes.

De parallel Matteüs trekt is overduidelijk. Toch zit er ook een groot verschil in de twee verhalen. Een omdraaiing eigenlijk. Waar in Exodus Egypte het Angstland is. Het land van de omgekeerde schepping. Het land waar alles gebeurt dat God verboden heeft en waar in Exodus juist Israël, Kanaän, het beloofde land, het toevluchtsoord was voor het slavenvolk, daar staat de wereld nu op zijn kop. Herodes is de nieuwe farao en deze farao is de heerser van Israël! Het beloofde land zelf is geworden tot een Angstland. En de zoon van God moet nota bene uit het beloofde land vluchten naar Egypte om zijn vege lijf te redden. Wat een ironie. Het beloofde land moet terugveroverd worden op de farao. Het beloofde land is Egypte geworden en er is een nieuwe schepping nodig om het land weer te bevrijden. Deze nieuwe Mozes zal Israël opnieuw bevrijden uit de benauwdheid, uit de verdrukking die nu in het beloofde land zelf heerst.

Die nieuwe schepping, die nieuwe Exodus vindt hier plaats. Dat is de centrale boodschap van Matteüs in zijn proloog. Deze zoon van God staat voor de onmenselijke opdracht om opnieuw de

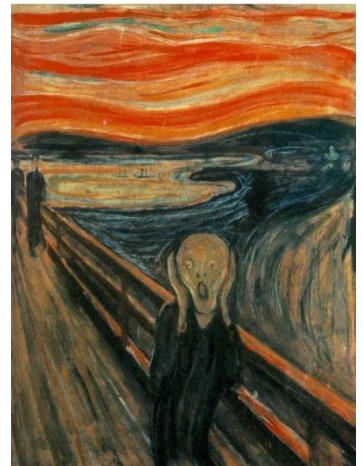
¹ Zie de preek van 18 december 2016: <http://www.pwzn.nl/wordpress/wp-content/uploads/2017/01/preek20161218.pdf>

strijd aan te binden met de machten die Gods schepping vernietigen. Die over lijken gaan, die alle kwetsbaarheid overschreeuwen. De farao's, de koningen van deze wereld worden bestreden door dit koningskind, een kwetsbaar koningskind, het wordt geboren tussen alle mensen in – in een menselijk gezin. Het dreigt meteen al ten onder te gaan aan de meedogenloze brute kracht van de farao's van deze wereld.

Daar komt dat andere citaat uit de profetie vandaan. De oerkrete van **Rachel**, de schreeuw uit Rama: *luid wenend en klagend: Rachel weende over haar kinderen en wilde niet worden getroost, want ze zijn er niet meer*. Jezus vertegenwoordigt vanaf zijn eerste optreden die oerkrete van Rachel. Hij is het symbool van geweldloos verzet. Alles wat strijd met de wil van God, alles wat het leven beperkt, door de macht van anderen of door lichamelijke of psychische beperkingen zal Jezus geweldloos aan de kaak stellen. Alles wat jou weerhoudt om deel te zijn van het beloofde land, van het Koninkrijk der hemelen zoals Jezus het altijd noemt, daarvan zal Jezus je bevrijden. Dat is wat Jezus zal doen als hij groot is. Ons bevrijden uit het Angstland dat ook onder ons overal aanwezig is.

De oerkrete van Rachel stijgt nog dagelijks overal ter wereld op waar mensen elkaar het leven tot een hel maken. En die oerkrete uit Jeremia 31 van Rachel over haar kinderen die in ballingschap zijn gevoerd is iconisch voor de lezers van het boek van Matteüs. Rachel vertegenwoordigt de onbeschermd gewone burgers, vrouwen en kinderen voorop. Ze is net zo iconisch als de **Schreeuw** van Edvard Munch in onze tijd. Het is een aanklacht tegen alle lijden in ons bestaan.

Doordat Matteüs hier de huilende Rachel opvoert, naar aanleiding van de kindermoord in Bethlehem, belichaamt Rachel nog altijd alle weeklagende vrouwen ter wereld, in het bijzonder de klagende en aanklagende vrouwen die hun stem verheffen om het gewelddadige onrecht, haar aangedaan.

Het riep bij mij meteen het beeld op van de **dwaze** moeders die tientallen jaren op het Plaza de Mayo in Buenos Aires in Argentinië.

Elke week op donderdagmiddag om 15.30 uur liepen ze zwigend over het Plaza de Mayo, en zo vroegen ze in geweldloos verzet aan de militaire junta waar hun zoons zijn. Vanaf 1977 tot - ik weet het niet precies in ieder geval tot ver in deze eeuw, en misschien lopen ze er nu nog steeds wel. Want ook na 1983 bleven ze komen, en symboliseerde hun aanwezigheid de onuitgesproken vraag aan alle opeenvolgende regeringen: waar is mijn zoon? waar is mijn man? Nog altijd is die vraag niet voor alle dwaze moeders beantwoord. Want de militaire junta is wel verdwenen, maar hun kinderen, hun echtgenotes, hun lot is nog steeds onbekend.

Zo is Rachel, zo zijn de dwaze moeders symbool geworden voor alle schreeuwen over onrecht in deze wereld. Moeders die schreeuwen in Mosul, in Aleppo, in Ramallah.

Zo is de Schreeuw van Edvard Munch symbolisch geworden voor alle machteloosheid, alle onrecht, al het verdriet dat mensen kan overkomen. Door andere mensen aangedaan, of je overkomen door deze onaffe wereld. Ziekte, depressie, gebrokenheid in je relatie, of in de relatie met je kinderen, met je ouders, met vrienden. Een ongeluk, of verdriet omdat niet lukt wat je wilt bereiken, werkeloosheid en lichamelijk ongemak.

Rachel weent over haar kinderen en de schreeuw van Munch laat zien hoe hartverscheurend dat eruit ziet.

Wat Matteüs ons vandaag vertelt gaat een stap verder dan een wanhopige schreeuw. Het kind dat hier geboren wordt, en dat als baby al moet vluchten voor de brute mannenmacht, dat kind zal een andere weg leren. Dat kind laat het niet bij de constatering van geweld. Jezus zal zijn hele leven in dienst stellen van de overwinning van het geweld!

Hoe?

Niet door zijn zwaard te trekken. Deze nieuwe Mozes vecht ook op een andere manier tegen zijn farao. Geen plagen stuurt Jezus naar het nieuwe Egypte. Nee, zal Jezus zeggen: Overwin het kwade door het goede."

Hoe dat eruit ziet? Kijk hoe Jezus door Israël loopt. Jezus trekt een spoor van licht door het Angstland. "Kijk wat je ziet," zegt hij tegen de leerlingen van Johannes de Doper die maar niet kunnen geloven dat er een nieuwe tijd aan is gebroken: "blinden kunnen weer zien, verlamden weer lopen, melaatsen worden rein, doven kunnen weer horen en doden worden opgewekt." (Mt 1:5) Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen. Nog zo'n citaat (Johannes 1: 3). Ik zal er mee ophouden, waar het omgaat is dat er een alternatief is. Wij mogen alle frustratie - om Syrië, om Najib, om onze eigen beperkingen in de liefde, in ons hoofd, in onze machteloosheid dingen echt te veranderen – ga maar door, wij mogen die frustratie van ons afschreeuwen, en dat lucht ook best op, maar in Jezus heb je ook echt een lotgenoot gevonden die met jouw strijd tegen alles dat jouw bestaan, dat dit land, dat deze wereld tot een angstland maakt. Je schreeuwt je frustratie niet zo maar in het luchtledige, nee je stort je hart uit bij God, de vader van Jezus Christus, die in deze wereld, die in jouw leven is gekomen om jouw last mee te dragen, om verlichting te geven waar dat maar mogelijk is. Om te steunen waar mensen opkomen tegen onrecht en om steeds maar weer de vinger op de zere plek te leggen en te zeggen: dit is niet het ware leven, sinds kerst mag je weten dat je niet alleen staat. God zelf staat naast, vecht met je mee. En wat meer is, ook al merken we er nog zo verdraait weinig van in dit leven: uiteindelijk zal niet de brute mannenmacht van de farao en van Herodes het laatste woord hebben, maar de kwetsbaarheid. Helemaal aan het einde van het Evangelie blijkt dat niet de arrogantie van de religieuze leiders, niet de struisvogelpolitiek van Pilatus, niet de macht van het duister het wint, maar de liefdevolle aandacht van de twee Maria's bij het graf. Kwetsbare liefde – dat die het laatste woord heeft. Zij ontdekken het als eerste dat Jezus is opgestaan.

Dat geloof, dat geloof geeft zin om te blijven protesteren op het Plaza de Mayo. Dat geloof geeft zin aan de schreeuw van Rachel en van Edvard Munch, dat geloof geeft hoop en zin en dragende kracht aan ons gevecht tegen de onafheid van deze wereld.

Dat geloof geef zin aan Kerst, geeft zin aan het leven.

Amen